

ХЯТАДЫН

РОСЫН БЕРОНЖИЙ МЭДЛЭГ

中国 文化 常识

(中蒙对照)

国家汉办/孔子学院总部

Overseas Chinese Affairs Office of
the State Education Council

国家汉办/孔子学院总部
Hanban (Confucius Institute Headquarters)

高等教育出版社

ХЯТАДЫН

РОЁЛЫН ГЕРОНЖИЙ МЭДЛЭГ

中国文化常识

(中蒙对照)

国务院侨务办公室

The Overseas Chinese Affairs Office of
the State Council

国家汉办 / 孔子学院总部
Hanban (Confucius Institute Headquarters)

高等教育出版社·北京

本书的著作权由国家汉办 / 孔子学院总部享有。

Энэхүү номын зохиогчийн эрх нь Улсын Хятад Хэлний Алба/Күнзийн Институтын төвд хамаарна.

图书在版编目(CIP)数据

中国文化常识: 汉蒙对照 / 孔子学院总部 / 国家汉
办编著. — 北京: 高等教育出版社, 2015.1
ISBN 978-7-04-038686-8

I. ①中… II. ①孔… III. ①汉语—对外汉语教学—
语言读物②中华文化—基本知识—汉语、蒙古语 IV.
①H195.5 ②K203

中国版本图书馆CIP数据核字(2014)第178913号

出版发行 高等教育出版社
社 址 北京市西城区德外大街4号
邮政编码 100120
印 刷 北京信彩瑞禾印刷厂
开 本 787mm×1092mm 1/16
印 张 18.5
字 数 380千字
购书热线 010-58581118

咨询电话 400-810-0598
网 址 <http://www.hep.edu.cn>
<http://www.hep.com.cn>
网上订购 <http://www.landaco.com>
<http://www.landaco.com.cn>
版 次 2015年1月第1版
印 次 2015年1月第1次印刷
定 价 86.00元

本书如有缺页、倒页、脱页等质量问题, 请到所购图书销售部门联系调换
版权所有 侵权必究
物 料 号 38686-00

中国常识系列编委会

主 任 许 琳

副主任 夏建辉

编 委 张彤辉 顾 蕾

王锦红

顾 问 雷振刚 邱立国

周福成

前言

《中国文化常识》《中国历史常识》和《中国地理常识》是由中华人民共和国国务院侨务办公室组织编写，面向世界各国汉语学习者的普及型、口语化的文化辅助读物。2006 年国家汉办 / 孔子学院总部组织国内外有关专家对该书内容进行了改编，并翻译成汉语与德语、法语、日语、韩语、俄语、泰语、西班牙语、阿拉伯语对照版本，出版发行后反响热烈，受到国外读者广泛欢迎，各国中国语言文化爱好者纷纷要求增译更多语种。此次增译工作包括汉语与意大利语、瑞典语、葡萄牙语、柬埔寨语、越南语、老挝语、缅甸语、印尼语、马来语、土耳其语、波斯语、波兰语、捷克语、斯洛伐克语、匈牙利语、罗马尼亚语、保加利亚语、塞尔维亚语、克罗地亚语、芬兰语、乌克兰语、荷兰语、豪萨语、印地语、希伯来语、挪威语、丹麦语、希腊语、蒙古语、尼泊尔语等 30 个语种的对照版本。

希望本系列读物成为您了解中国的窗口，成为您通向汉语世界的桥梁。

《中国文化常识》《中国历史常识》和《中国地理常识》在改编翻译过程中得到了海内外诸多专家、学者、教师 and 全球各大孔子学院的关心与支持，他们倾注了大量的精力，提出了许多中肯的建议，在此向他们表示诚挚的谢意。

由于时间所限，书中不免会有疏漏和不当之处，希望使用者和专家学者不吝赐正，以供今后修订时改正。

国家汉办 / 孔子学院总部

2011 年 6 月

Өмнөх үг

«Хятадын соёлын ерөнхий мэдлэг», «Хятадын түүхийн ерөнхий мэдлэг», «Хятадын газар зүйн ерөнхий мэдлэг» нь Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Төрийн Зөвлөлийн Гадаад дахь Хятадын Хэрэг Эрхлэх Газрын санаачлагаар Бээжингийн хятад хэлний Коллеж Наньжинишйн багшийн их Сургууль Анхуйгийн Багашйн их сургуульд бичигдсэн дэлхийн олон орны Хятад хэл сурагсадад хандуулсан Хятадын соёлыг түгээмэлжүүлэхэд тусламжийн чанартай ярианы хэлний унших бичиг юм. 2006 онд Ханбан/Күнзийн Сургуулийн Төвийн санаачлагаар гадаад дотоодын холбогдох мэргэжилтнүүд эл номын агуулгыг засан сайжруулж, Хятад-Герман, Хятад-Франц, Хятад-Япон, Хятад-Солонгос, Хятад-Орос, Хятад-Тайланд, Хятад-Испани, Хятад-Араб зэрэг хос хэлээр хэвлэн гаргасан нь хилийн чанад дахь уншигчдын талархлыг гүнээ хүлээж, улмаар гадаадын улс орнуудад буй Хятадын хэл, соёлыг сонирхогчид бусад олон төрлийн хэлээр ч орчуулан хэвлүүлэх хүсэлтийг тасралтгүй ирүүлэх болсон билээ. Иймээс бид орчуулах хэлнийхээ хамрах хүрээг Итали, Швед, Португаль, Камбож, Вьетнам, Лаос, Мьянмар, Индонез, Малай, Турк, Перс, Польш, Чех, Словак, Унгар, Румын, Болгар, Серб, Хорват, Финлянд, Украин, Голланд, Хауса, Хинди, Еврей, Норвеги, Дани, Грек, Монгол, Непал зэрэг 30 хэл болгон өргөжүүлсэн болно.

Энэхүү унших бичиг нь Танай Хятад улын талаар илүү ихийг мэдэх гэгээвч төдийгүй Хятад хэлний ертөнцөд нэвтрэх гүүр болж чадна гэдэгт бид гүнээ итгэж байна.

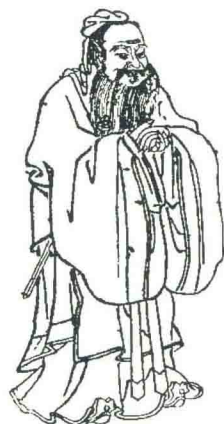
«Хятадын соёлын ерөнхий мэдлэг», «Хятадын түүхийн ерөнхий мэдлэг», «Хятадын газар зүйн ерөнхий мэдлэг» номуудыг шинэчлэн бичих, орчуулах явцад гадаад дотоодын олон мэргэжилтэн, эрдэмтэн, багш болон дэлхийн томоохон Күнзийн сургуулиуд анхааран дэмжиж, эрч хүчээ зориулж, чухал санал зөвлөмжүүдийг өгч байсан бөгөөд тэдгээр хүмүүст энэ дашрамд гүн талархал илэрхийлье.

Цаг хугацааны боломжийн улмаас эл цуврал номонд алдаа гажуудал байхыг үгүйсгэх аргагүй тул уншигч болон эрдэмтэн, мэргэжилтэн хэн бүхнийг уг цуврал номыг цаашид засан сайжруулах, шинэчлэх асуудлаар санал бодлоо харамгүй хуваалцана гэдэгт бид найдаж байна.

ХанБан/Күнзийн Сургуулийн Төв
2011 оны 6-р сар

目录

Гарчиг

中国传统思想

Хятадын уламжлалт үзэл санаа

概述 Умртгал

孔子 Күнз

“四书五经”与儒家思想 «Дөрвөн бичиг, таван ном»

болон Күнзийн сургаал

老庄与道家思想 Лаоз, Жуанз ба Бомбын үзэл санаа

佛学思想 Будизмын үзэл санаа

中国传统美德

Хятадын уламжлалт эрхэм зан суртал

概述 Умртгал

孝敬父母 Эцэг эхээ ачлах

尊老爱幼 Настнаа хүндэтгэж, багачуудаа хайрлах

“岁寒三友” «Хөхөө өвлийг тэсвэрлэгч гурван хөх»

诚实守信 Үнэнч байж, итгэл даах

尊师重教 Багшаа хүндэлж, боловсролыг эрхэмлэх

中国古代文学

Хятадын эртний уран зохиол

概述 Умртгал

远古神话 Эртний домог

《诗经》 «Шүлэглэлт ном»

楚辞 Чүгийн дуулал

汉乐府 Хань улсын үеийн Юэфу дуулал

南北朝民歌 Өмнөд Умард төрийн чөийн ардын дуу

唐诗 Тангийн шүлэг

宋词 Сунгийн дуулал	52
元杂剧 Юаны дуулалт жүжиг	56
明清小说 Мин, Лингийн үлгэрийн зохиол	60
四大民间传说 Хятадын алдарт дөрвөн домог	64

中国古代科技

Эртний Хятадын шинжлэх ухаан, технологи

概述 Удиртгал	74
指南针 Зүглүүр	76
造纸术 Цаас хийх арга	78
印刷术 Хэвлэх арга	80
火药 Дарь	82
《甘石星经》 Гань Ши-гийн зурхайн бичиг	84
张衡与地动仪 Жан Хэн болон газар хөдлөлтийг хэмжих багаж	86
祖冲之与圆周率 Зу Чонжи болон Пи	88
纺织技术 Нэхмэлийн мэргэжил	90
日晷和铜壶滴漏 Наран цаг болон зэс данхан усан цаг	92
算盘和珠算 Сампин болон Сампингаар бодох арга	96

中国传统艺术

Хятадын уламжлалт урлаг

概述 Удиртгал	100
民乐 Ардын хөгжим	102
京剧 Бээжин ший	104
地方戏 Нутгийн ший	108
曲艺 Цюй И	112
围棋 Го даам	114
中国象棋 Хятад шатар	116
汉字 Хятад үсэг	118
书法 Уран бичлэг	120

篆刻 Тамга сийлмэл	122
中国画 Хятад зураг	124

中国文物

Хятадын түүхэн дурсгалт зүйлс

概述 Удиртгал	130
甲骨文 Ясан бичиг	132
三星堆文化 Сань Син Дуй-гийн соёл	134
后母戊方鼎 Хоумуву дөрвөлжин хүлс	138
越王勾践剑 Юэ Ван Гоу Зянь сэлэм	140
良渚美玉 Ляанжугийн сайхан хаш	142
长信宫灯 Чан Синь ордны дэнлүү	144
秦始皇陵兵马俑 Цинь Шихуаны онгоны цэрэг морины сатаа	146
曾侯乙编钟 Зэн Хоуигийн жигдлэсэн алтан хөөрөг	150
金缕玉衣 Алтан утсаар урласан хас хувцас	152
铜奔马 Давхиж буй хүрэл морь	154
永乐大钟 Юн лэ том хонх	156
古代钱币 Эртний мөнгө	158
敦煌莫高窟 Дуньхуангийн Могао агуй	160

中国古代建筑

Хятадын эртний барилга

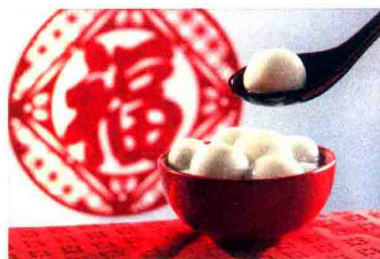
概述 Удиртгал	166
宫廷 Хааны ордон	168
寺庙 Сүм хийд	172
园林 Цэцэрлэгт хүрээлэн	176
塔 Суварга	180
桥梁 Гүүр	182

中国工艺美术 Хятадын гар урлал

概述 Үндиртгэл	186
唐三彩 Тангийн гурван өнгөт ваар	188
瓷器 Шаазан эдлэл	190
景泰蓝 Жин тай лань/Паалан/	192
扇子 Дэвүүр	194
风筝 Цаасан шувуу	196
灯彩 Өнгөт дэнлүү	198
刺绣 Хатгамал	200
丝绸 Торго	202
蜡染和蓝印花布 Лаан будаг болон хөх эрээн даавуу	204
剪纸 Цаасан хайчилбар	206
玉雕 Хас сийлбэр	208
石狮 Чулуун арслан	210
文房四宝 Бичгийн өрөөний дөрвөн эрдэнэ	212

中国民俗 Хятадын зан үйл

概述 Үндиртгэл	218
中国人的姓名 Хятад хүний овог нэр	220
十二属相 Арван хоёр жил	224
小孩儿满月与抓周 Хүүхэд сар дүүрэх ба ой тулах	226
婚礼 Хурим	228
四灵——古代吉祥的象征 Дөрвөн савдаг —Эртний өлзий	
дэмбэрэлийн бэлгэдэл	230
吉祥图案 Өлзий дэмбэрэлийн зураг дүрс	234
民间庙会 Ардын сүмийн цуглаан Сүмийн яармаг	236

舞狮 Арслангийн бүжиг	238
春节 Цагаан сар	240
元宵节 Дэнлүүний баяр (Цагаан сарын арван таван)	242
清明节 Ханш нээх өдөр	244
端午节 Луут завины баяр	246
中秋节 Намрын дунд сарын баяр	248
二十四节气 24 цаг уур	250

中国人的生活 Хятад хүний амьдрал

概述 Умртгал	254
旗袍与中国传统服饰 Манж тэрлэг болон Хятадын уламжлалт хувцас	260
中国饮食 Хятад хоол ундаа	264
中国茶 Хятад цай	268
中国酒 Хятад дарс	269
中国民居 Хятад орон сууц	269
马车、轿子与布鞋 Морин тэрэг, жууз тэрэг, даавуун шаахай	273
中医中药 Хятадын уламжлалт анагаах ухаан, эм тан	274
针灸术与麻醉术 Зүү төөнүүрийн эмчилгээ болон мэдээ алдуулах арга	276
汉语·普通话·方言 Хятад хэл- Баримжаа хэл-нутгийн аялгуу	278

中国传统思想

Хятадын уламжлалт үзэл санаа

概述

Удиртгал

中国人注重人与自然的和谐，在中国传统思想中，“天人合一”是一个著名的话题。中国传统思想更注重个人修养的提升，更关注“修身养性”；更为重视智慧的体悟而对逻辑推理不是特别在意。

可以说，中国有一套完整的影响了中国几千年的思想体系，而这套体系最重要的组成部分就是孔子、孟子开创的儒家思想和老子、庄子开创的道家思想以及佛学思想。其中，对中国影响最大、最深远的是儒家思想。

Удиртгал

Хятад хүмүүс хүн ба байгалийн зохицлыг ихэд анхаардаг. Хятадын уламжлалт ертөнцийг үзэх үзэлд «Байгаль, хүн хоёр бол нэг юм» гэсэн нэгэн алдарт санаа бий. Хятадын уламжлалт үзэл санаа нь хувь хүний хүмүүжил соёлын түвшинг дээшлүүлэх, ялангуяа «Бие сэтгэлээ ариусгаж, ёс суртахууныг сахих»-ад илүү анхаардаг. Оюун ухаанаар соён гэгээрэхийг логик үндсээс илүү анхааран үздэг байна.

Өөрөөр хэлбэл, Хятадад олон мянган жилийн турш хүчтэйгээр нөлөөлж ирсэн үзэл санааны бүхэл бүтэн тогтолцоо байдаг. Энэхүү тогтоолцооны гол төлөөлөгч нь Күнз, Мэнзийн нээсэн Күнзийн сургаал болон Лаоз, Жуанзын нээсэн Дао-гийн сургаал болон Буддын сургаал юм. Тэдний дундаас Хятадад хамгийн их, гүнзгий нөлөө үзүүлсэн нь Күнзийн сургаал болно.

禪

1	2
	3

1. 老子
Лаоз
2. 庄子
Жуанз
3. 汉字 “禅”
«Чань» ханз

孔子

Кунцз

至聖先賢像

孔子（公元前551—公元前479），名丘，字仲尼，鲁国人。中国春秋末期伟大的思想家和教育家，儒家学派的创始人。

孔子的远祖是宋国的贵族，殷王室的后裔。在孔子很小的时候，他的父亲就去世了，以后孔子的家境逐渐衰落。虽然孔子年轻的时候很贫困，但是他立志学习，他曾经说过：“三人行，必有我师焉。”后来，他开始授徒讲学，他一共教授了3 000多个学生，其中不乏贫困家庭的孩子，改变了以往只有贵族子女才有资格上学的传统。孔子晚年还编订上古书籍，保存了很多古代的文献，我们现在看到的《诗经》《尚书》《周易》等等都经过他的编订。

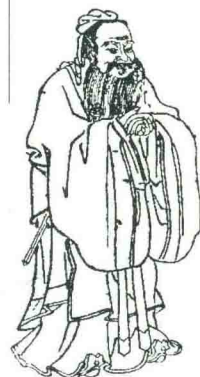
孔子的很多思想即使在今

天看来也很有价值。比如，孔子丰富了“仁”的内涵，他认为要做到“仁”，就要关爱别人，“己所不欲，勿施于人”；他还认为，“君子和而不同”，也就是说，在处理人际关系上要承认人与人之间的差异，不要用单一的标准来衡量对方，这样才能够达到社会的和谐与稳定；他在教育上还主张用启发的方法促使学生独立思考，在学习书本知识的同时还要有自己独立的见解等等。

孔子的言行被他的弟子们收集在《论语》一书中，孔子的思想也被后人吸收和发扬光大，成为中国传统思想的最主要的组成部分，并逐渐传播到周边国家，形成了影响范围很广的儒家文化圈。

孔子是属于中国的，他在中国家喻户晓，绝大多数中国人的思想都或多或少地受到他的学说的影响；孔子也是属于世界的，联合国教科文组织曾将他列为世界十大文化名人之一。

1	2
	3

1、2. 孔子

Күнз

3. 孔庙供奉的孔子

Күнзийн дурсгалд зориулсан Күнзийн сүм

Күнз

Күнз (МЭӨ551 оноос МЭӨ479 он), нэр нь Цю, өргөсөн нэр нь Жун ни, Лү улсад мэндэлжээ. Хятадын Чунь-Цюгийн сүүлч үеийн алдарт гүн ухаантан, сурган хүмүүжүүлэгч бөгөөд Күнзийн сургаалыг үндэслэгч юм.

Күнз нь Сун улсын сурвалжит гэр бүлээс гаралтай, Инь улсын хааны үр удам юм. Күнзийг маш бага байхад эцэг нь нас барж, үүнээс хойш гэр бүлийн амьдрал нь доройтсон байна. Хэдийгээр Күнз залуу байх үедээ ядуу тарчиг болсон ч маш шаргуу суралцаж байлаа. Тэрээр үргэлж «Гурван хүн явж байвал нэг нь миний багш байна» гэж хэлдэг байжээ. Хожим тэрээр шавь цуглуулж сургаал айлдаж эхэлсэн бөгөөд 3000 гаруй шавьтай, тэдний дунд ядуу буурай айлын хүүхэд ч байсан, өнгөрсөнд зөвхөн сурвалжит гэр бүлийн хүүхдүүд л суралцах боломжтой гэсэн уламжлалт үзэл баримтлалыг өөрчилсөн юм. Күнз хожим нь эртний ном зохиолыг эмхэтгэн эртний үеийн олон зохиол туурвилыг хадгалж чадсан бөгөөд одоо бидний үздэг «Шүлэглэлт ном», «Засагт ном», «Зурхайт ном» зэргийг эмхэтгэсэн билээ.

Күнзийн олон үзэл санаа одоог хүртэл маш өндрөөр үнэлэгдэж

